

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

§. 2. Peccata oris contra proximum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

& DEO ipsi irrogatur injuria, & quidem gravis, quod mysterio, quo sanctius non est in Ecclesia DEI, tam profana & turpia miscere, non videatur esse leve: quod colligitur ex Concilio Trident. *sess. 22. in decreto de observan. & evitan. in celebrat. Missæ.* vide Navar. *in tr. de orat. & horis canon. c. 16. n. 46.* & in Man. *c. 12. n. 87.* ubi addit, posse illos excusari, qui præ rustica simplicitate putant ista licere, cum videant, consuetudinem ita ferre. Deberent tamen moniti ab his abstinere.

§. II.

Peccata oris contra proximum.

200. Alterius fama detraxi leviter osties; graviter semel. Detractio est alienæ famæ injusta violatio: & fit generatim dupliciter; directe & indirecte. Directe I. falsum crimen imponendo. II. Amplificando verum crimen. III. Verum quidem, sed adhuc planè occultum referendo. IV. Perperam alterius bonum opus explicando, quasi videlicet malâ intentione sit gestum: ut, si dicas adolescentem aut civem N. frequenter confiteri eo solùm sine, ut parentibus, præceptoribus, Præsidi Sodalitatis, Parocho, Confessario &c. placeat. Et hi modi comprehenduntur hoc versiculo. *Impo- nens, augens, manifestans, in mala ver- tens.*

201. Indirecte verò fit. I. Negando rectè facta & bona alterius. II. Minuendo rectè facta, vel laudes alterius. III. Reticendo bona alterius eo loco & tempore, quo ceteri reticentiam alterius pro tacita vituperatione vel opprobrio accipiunt, IV. Frigidè laudando, ut hoc

ipsum laudari cedat in vituperium & opprobrium. Et hi modi hoc carmine continentur. *Qui negat, aut minuit, reticet, laudatque remisit.*

202. Est adhuc alia divisio detractio- nis, in materiale, & formalem: ista est, quæ fit animo seu directâ & expressâ intentione lædendi famam alicujus: illa est, quæ fit absque tali expresso lædendi famam proposito, cum advertentia tamen, id, quod loquimur, esse famæ denigrativum.

203. Omnes detractioes, quodcun- que demum malum manifestetur, aut bonum minuatur, sunt ejusdem speciei: & ideo non est necesse in Confessione dicere; alterius famam læsi fornicationem, adulterium &c. manifestando: satis est, dicere; *Graviter alterius famam læsi.* Bonac. *de Restitut. D. 2. q. 4. p. 1. n. 8.* Tambur. *l. 2. c. 9. §. 1. n. 2.* nisi addatur nova circumstantia specifica, v. g. si ii, quorum fama læditur, sint parentes; quo nomine etiam avus & proavus venit. *Tamb. c. 5. §. 1. n. 1.* Bonac. *n. 9.* tunc enim etiam pietati repugnat. Et ideo si his graviter detrahas, id etiam in Confessione specialiter est exprimendum; quod tamen in furto eisdem facto non est necessarium: nisi fortè filius tantum auferat parentibus, ut idcirco in extremam vel gravem necessitatem incidant; quia omne quidem furtum est contra Justitiam; non tamen, nisi in dicto vel simili casu, contra pietatem: *Quamvis Azor. p. 3. l. 13. c. 5. q. 1.* velit, detractioem contra parentes non differre specie ab alijs detractioibus. Idem est de contumelia.

204. Est autem detractio etiam ex suo genere peccatum mortale. Laym. l. 3. s. 5. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 2. & 4. & alii communiter: sive id, quod refertur, verum sit, sed occultum; sive falsum; habetque annexam obligationem restituendi, seu retractandi coram iis, quibus presentibus alterius fama laesa est. Quod tamen non est æquè facile & expeditum, cum crimen, quod manifestas, est verum; quàm est, si sit falsum; si enim falsum sit, debes coram iis, coram quibus detraxisti, apertè dicere, te falsum dixisse; licet id in æquale, vel paulò majus dedecus tibi vertatur: æquius enim est, ut damnum patiaris, qui injustè intulit, quàm ut innocens illud ferat. At si detractori ex ea restitutione notabiliter majus damnum immineat, non tenetur eam facere; alioquin enim aliquid ultra æqualitatem redderet, secus ac Justitia commutativa exigit, ad quod nemo rationabiliter obligari potest. Hinc si restituere famam non possis, nisi cum periculo propriæ vitæ, Bonac. p. ult. n. 11. Tamb. n. 22. aut multò majori jacturâ tuæ famæ, quàm alter patiaris in sua, ad id non teneris. Bonac. n. 12. Tamb. n. 21. Sic vir gravis v. g. Prælati, non tenetur dicere, se mentitum esse; id enim maximo dedecori ipsi foret: satis ergo est, si restituat famam eò modo, quo tenetur is, qui crimen verum propalavit, de quo jam. Si ergo quis crimen verum vulgavit, idonei loquendi modi adhibendi sunt, qui sine mendacio possunt adhiberi; dicendo v. g. meminì me de Petro hoc dicere; sed feci ipsi injuriam, erravi &c. imò cum debita æquivocatione poterit absolutè dicere, se verum non

dixisse, se nihil de tali defectu scire, Petrum illud crimen non perpetrâsse &c. Sufficit non rarò, infamarum laudare in eodem genere, in quo detraxisti, nullâ tamen criminis detecti mentione factâ; ut si dixisti, Petrum esse hominem avarum, dicas, eum multas facere & fecisse eleëmofynas. Et hic modus est maxime congruus & oportunus famæ restitutioni. Bonac. p. 15. n. 3. Reginald. l. 10. n. 34. Tamb. l. c.

205. Ceterum etsi detractio onus restituendi famam sit annexum, variæ tamen causæ sunt, quæ ab eo possint liberare. I. si detectio criminis occulti non sit contra Justitiam; ut si illud deferas ad superiorem, cujus est illud emendare, corrigere, aut punire. II. Si quis omnino inculpate læsit famam, quia bonâ fide credidit, crimen jam esse publicum, cum tamen non esset. Bonac. p. 6. n. 20. III. Quando quis consentit in suam infamationem, seu cedit juri suo, quod habet ad famam; ut fit in quibusdam Religiosis ordinibus. IV. Quando infamatus remittit suæ famæ restitutionem: modò ea condonatio non cedat in detrimentum alterius. Tamb. §. 3. n. 10. Bonac. p. ult. n. 5. & alii. V. Si quis ita infamis est, ut prudenter judicetur, non passurus novam infamiam ex nova detractioe. Tamb. n. 12. VI. Si detractio sit inefficax: quia nempe audientes non credunt, vel quia detrahens exiguam vel nullam habet auctoritatem, eò quòd habeatur pro mendaci, vel quòd joco tantum vel ex ira dixerit. Bonac. n. 10. Navar. c. 18. n. 44. & alii. VII. Quando infamatus aliunde suam jam recuperaverit famam. Bonac. n. 7. Tamb. n.

13. VIII. Quando infamia jam aliis in oblivionem transit, & ex audientium mente jam excidit. Bonac. n. 6. §. p. 13. n. 1. Reginald. l. 10. n. 340. Tamb. n. 14. ad quod aliqui putant sufficere annos 20. desumptâ fortassis hac temporis determinatione ex proportione ad tempus, quo in quibusdam casibus fit præscriptio. Sed de hoc prudentes judicent: forsitan adhuc brevius tempus sufficit ad infamiam oblitterandam. IX. Si quis prudenter judicet, suam retractationem nihil esse profecturam Tambur. n. 18. X. Qui famam injustè ablatam non potest restituere, non tenetur eam pecuniâ compensare, etsi infamatus petat sibi pecuniâ satisfieri. Bonac. n. 14. Tamb. n. 23. Nemo enim tenetur restituere, nisi quod ablatum est; & quidem in eodem genere, in quo alter damnum est passus; nisi fortè reddatur æquivalens: sed pecunia non æquivalet famæ. Ergo pro fama ablata non nisi famam reddere debes. XI. Si quis post famam sibi à te ablatam cepit laborare infamiâ publicâ in eodem vel similicrimine, de quo illum notâsti. Tamb. n. 15. si enim crimen sit publicum sive justè v. g. per sententiam judicis, sive per injuriam, jam fas est de eo loqui citra læsionem Justitiæ; publicitas enim facti jam tribuit licentiam loquendi, ita ut non censeatur nova injuria per eum sermonem inferri. Less. l. 2. c. 11. n. 13. Tamb. §. 2. n. 9. Quando autem crimen censeatur publicum publicitate facti, Sanch. l. 2. Mor. c. 11. n. 19. & l. 8. de Matrim. D. 24. n. 55. & Molin. T. 4. D. 31. n. 3. variè explicant; quos tamen cum Tamb. §. 2. n. 10. non probâsser, dixit, illud videri publicum,

quod prudenter, & ex circumstantiis judicatur facillè esse communiter evulgandum. Ex his autem patet, eum, qui crimen, in uno loco publicum, aliis nescientibus narrat, aut in locis etiam remotioribus, ad quæ per litterarum commercium, vel aliter illius criminis notitia pervenire potest, evulgat, non peccare contra justitiam, adeoque ad famam restituendam non teneri. Less. n. 75. Tamb. n. 11. Bonac. p. 6. n. 2. & alii. An autem talis divulgator saltem contra charitatem peccet, dubium est. Less. n. 78. affirmat. Sed Lugo D. 14. de just. f. 5. n. 68. Tamb. n. 12. & alii ab ipso relati hoc ipsum negant: nisi torrè ex hac tua alieni & publici criminis vulgatione aliud præter infamiam damnum grave contingat infamato. Tamb. n. 15. XII. Excusatur is, qui crimen alterius verum, injustè pro palatum, aliis manifestat: Bonac. p. 6. n. 3. dummodo ea evulgatio ortum non habeat ex Sacramentali Confessione; in hujus enim singularem favorem & reverentiam tam arcta secreti obligatio est imposita, ut à notitia criminis ad quemcunque demum ea pervenerit, nunquam separari queat. Lugo n. 67. Navar. in Cap. Sacerdos. Dist. 6. de Pœnit. n. 42. pro quo facit, quod res, ad quemcunque transeat, cum suo onere transeat. Cap. ex litteris. de pignor. & Cap. Pastoralis, de decimis. Hinc ne Judex quidem in crimen ita injustè ad se perlatum inquirere potest, aut procedere. XIII. Excusaris ab obligatione, saltem gravi, restituendi famam, si levis quoque fuerit ejus læsio, ut esse potest, ut jam dicemus.

206. Itaque detractio levis est, si id, quod

quod narratur, alterius famæ seu existimationi parum seu non notabiliter nocet apud audientes: quod contingere potest I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. si defectus leves proximorum narrentur, vel generalibus solum peccatorum nominibus pronuntientur, de aliquo dicendo, illum esse superbum, avarum, iracundum, mendacem &c. nisi fortè conditio personæ talis sit, ut in ea ejusmodi defectus censeantur magni momenti. Tamb. n. 4. ut si de viro gravi aut Religioso dicas, eum assuetum esse mendaciis: tunc enim detractio esset gravis. III. si defectus naturales revelentur (nisi inde notabile damnum sequatur,) sive illi defectus sint animi, ut si dicas, quempiam esse ignarum, parvi judicii, parvi ingenii &c. sive corporis, ut esse cæcum, gibbosum, claudum, &c. IV. si ratione conditionis personæ peccata, alioqui etiam gravia, non censeantur notabiliter lædere famam: ut si persona, cui detrahitur, sit vilis, aut ita affecta, ut crimen vel impostum, vel commissum non magno sibi dedecori ducat: ideo si quis dicat, militem commisisse duellum, habere concubinam, vel de quibusdam juvenibus (v. g. de iis, qui venerea sibi non ducunt dedecori, seu potius de illis, aut alio peccato se jactant) referat rem veneream, vel aliud peccatum, de quo se jactant, non est peccatum, saltem mortale. Præ ceteris autem vitiiis peccata carnis maximæ infamiæ sunt personis honestis: sunt enim quædam personæ, quæ ex quibuslibet inhonestis redduntur infames, ut puellæ honestæ, Moniales, Religiosi, & hujusmodi sui nominis curam habentes. Et ideo si quid venereum, sive falsum, sive ve-

rum, occultum tamen, de iis referatur, facilius sit mortalis detractio, quam si aliud peccatum mortale referatur. V. Minuitur gravitas detractiois ex conditione personæ detrahentis, ut, si hæc vilis sit, vel talis, cui vel levis, vel etiam nulla fides habeatur: ex quo proinde capite excusari possunt mulierculæ viles, aut pueri, qui faciliè solent aliorum vitia detegere. Tambur. §. 2. n. 5. & alii. VI. si res non asseverando, sed dubitando, vel ex auditu aliorum, qui tamen sunt fide parum digni, referatur. Bonac. p. 5. n. 2. Si enim ex persona, quæ sit fide digna & magnæ auctoritatis tale quid referatur, à peccato gravi non excusabitur. Tamb. l. c. & alii. VII. Detractio non est, si quis peccatum alterius occultum, cum ad delinquentis emendationem aut correctionem est necessarium, revelet ei, qui potest mederi; aut qui grave damnum, quod imminet alicui personæ, aut ipsi etiam delinquenti, aut Reipub. avertere potest: aut consilium, aut auxilium, quo quis hic nunc opus habet, dare vel ferre &c. Tamb. §. 3. n. 21. Bonac. p. 3. n. 1. §. 4. VIII. Si ad leniendum dolorem, vel solatium capiendum narretur. Joan. de la Crux apud Dian. p. 3. n. 5. R. 32.

207. Addunt aliqui IX. Non esse peccatum mortale, si quis sine ulla causa crimen alterius occultum manifestet uni vel duobus viris prudentibus & taciturnis. Tamb. §. 2. n. 7. Reginald. l. 24. n. 75. Bonac. n. 2. & alii. Et hæc de causa à mortali excusant illum, qui in Confessione complicem manifestat, eò quòd tunc complicis fama non videatur notabiliter lædi. Sed Lugo D. 14. f. 4. n. 51. Less. l. 2. c. 11. d.

II. d. II. n. 70. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 3. n. 6. & alii id meritò negant: tum quia alioqui is, qui solus audiret detrahentem, non peccaret graviter, etsi cùm facillè posset, eum non corrigeret; posset enim de se meritò credere, se secretum servaturum: tum quia aliàs illa non paucorum Theologorum doctrina non esset ferenda, cùm docent, in Confessione omitti posse peccatum, quod aliter exprimi non posset, nisi nominando complicem, Confessario notum; siquidem alius, cui complex sit ignotus, non sit ad manum: si enim talis adesset, ajunt, potiùs ad hunc accedendum esse; tum quia in morali æstimatione majoris momenti est jactura famæ seu bonæ existimationis apud unum vel alterum virum prudentem, & magnæ auctoritatis, præsertim apud Superiorem, à quo delinquens pendet, vel cum quo assiduè versatur, quàm apud plurimos infimæ sortis & conditionis homines; tum quia hic taciturnus vir, qui audit, poterit iterum unum prudentem reperire, cui, quod audivit, aperiat: & hic rursus alium, & sic deinceps, usque dum tandem fama per totam urbem circumferat illud crimen, quod in principio erat occultissimum. Sed hoc non est tolerandum. Nos ex alio principio judicamus, complicem in Confessione nominari posse. Vide, quæ diximus *sup.* n. 44.

208. Ceterùm illud quoque hoc loco attendendum est, an vel illi, quorum fama læditur, plures sint; tunc enim sic oportet detractionem exprimere: *Aliorum fama coram aliis* (vel: coram alio) *graviter detraxi semel, leviter quinquies*: vel si is, cujus fama coram pluribus læta est, fuerit tantum unus; *Alterius famam coram aliis* (vel: coram alio) *læsi graviter bis*.

tum unus; *Alterius famam coram aliis* (vel: coram alio) *læsi graviter bis*.

209. *Contumeliâ gravi affeci Proximum semel, levi octies*. Est autem contumelia honoris alieni injusta violatio, seu injusta inhonoratio alicujus; quæ fit per verba, vel signa denotantia malum culpæ, vel pœnæ, ut, si varia cognomina imponas, aut peccatum vel defectum etiam naturalem exprobes: & alia est, quæ *improperium*, alia, quæ *convitium* appellatur. Porro hæc tria, nempe *improperium*, *convitium* & *contumelia* sunt inter se diversa materialiter tantùm. Contumelia tamen propriè est, quæ fit per verba significantia malum culpæ, ut cùm alterum compellamus furem, latronem, hæreticum, adulterum, fornicarium &c. hæc enim ad malum culpæ pertinent: quò spectant etiam quædam vulgaria cognomina: *Schleppsaß / Esckersbüeh / Spicker* &c. Convitium est, cùm significamus defectum in malo pœnæ: ut si objicias alteri cæcitatem, gibbum, claudicationem, tarditatem aut stupiditatem ingenii; item, si voces alterum stultum, truncum, asinum, insensatum, illegitimè natum &c. hæc enim ad malum pœnæ spectant; quo pertinent etiam vulgaria quædam agnomina, quibus solent sibi invicem exprobrare defectus corporis vel artis, v.g. dicendo, *du fauler Esel / ungeschickter Dölpel / Galgenvogel / Galgenschwengl. 2c. gelber / krummer Hundt. 2c. Toller. l. 5. c. 9.* Improperium propriè est, cùm significamus defectum in malo indigentia, cui per nos auxilium est præstitum: ut si alicui exprobes, quòd fuerit vile mendicabulum, obscurissimo genere natus, & à te adjutus emerferit &c. *Reginald. l. 24. n. 99.*

Differunt etiam convitium & improprium, quòd illud absenti, istud præsentis inferatur. Fit præterea contumelia quandoque scripto; & est *famosus libellus*, gravissimè in iure prohibitus, & ab aliis ad detractionem reducitur: quandoque etiam factò; ut si ad alterius januam cornuapatibulum &c. apponas; si aures asininas alterius vestibis affuas, vel aliquid aliud repræsentes, quod ejus honorem lædat.

210. Fit autem contumelia subinde ex directa & expressa intentione alterum inhonorandi: & est contumelia formalis: subinde sine tali animo, sed cum advertentia, verba, quæ proferuntur; vel opera, quæ fiunt, esse verè inhonorativa alterius; & est Contumelia materialis.

211. Contumelia una non differt ab alia. Bonac. *de Restit. D. 2. q. 5. p. 1. n. 5.* Reginald. *n. 102.* & alii. Et ideo non est scrupulosè distinguendum, fueritne convitium, an improprium; an alterum furem appellaveris, vel latronem, meretricis filium, asinum &c. sufficit enim omnia uno contumeliæ nomine comprehendere, & modo *suprà n. 29.* dicto explicare, vel etiam nomine convitii, dicendo: *Gravi, vel: levi convitio alium affeci semel.* Nisi fortassis ratione circumstantiæ specificæ nova addatur malitia; ut si proprios parentes contumeliâ afficias; hæc enim circumstantia specialiter est in Confessione explicanda. Tamb. *l. 2. c. 5. §. 1. n. 2.*

212. Est autem contumelia ex suo genere peccatum mortale; & si injuria fuerit notabilis, est verè & de facto tale. Bonac. *n. 3.* Reginald. *n. 100.* & alii. Potest tamen fieri veniale. I. ex defectu plenæ advertentiæ. II. ob levitatem, seu parvi-

tatem materiæ. III. ex conditione personæ exprobrantis; ratione enim hujus exprobratio rerum, etiam gravium, sæpe non censetur notabiliter lædere honorem; ut si puer ex ira dicat fratri tuo: *tu es filius meretricis*: contumelia hæc non est gravis. Sic sæpe non sunt contumeliæ graves, quæ inter personas viles, aut parvimenti jaciuntur, ut inter mulierculas, viles famulos, pueros, qui sæpe rixari solent, & invicem convitiis se conspergere, prout in os veniunt. Bonac. *n. 4.* IV. si fiat joco, etsi alioqui adsit plena deliberatio, & injuria sit magna. Bonac. *Ibi.* Imò V. Potest excusari ab omni peccato, si nimirum fiat gratiâ correctionis. Bonac. *l. c. & alii.* sic nimirum Magister facit cum discipulo, dominus cum famulo, pater cum filio, superior cum subdito: sic Christus vocavit discipulos stultos. Luc. *11.* & Paulus Galatas *in sensatos Cap. 3.* Quòd si autem non fiat animo correctionis, peccatum est: non enim licet superiori, jaculari convitia in subditos. Bonac. *l. c.* imò, si persona, cui contumelia inferatur, sic honorata, peccatum mortale erit, si eidem ab eodem superiore magnum convitium inferatur.

213. *Mentitus sum octies.* Mendacium est locutio contra mentem: si nimirum aliquid affirmes, quod judicas non esse; vel neges, quod judicas esse, idque fallendi causâ. Opponitur veritati, quæ est virtus inclinans hominem ad locutionem menti conformandam; ut nempe homo non loquatur aliud, & aliud sentiat; hoc est enim alterum fallere. Potest autem aliquis falsum dicere dupliciter: I. si neget, aut affirmet, rem aliter se habere, quam

quàm verè & à parte rei se habeat; quia iudicat alter se habere; ut, si Petrum, quem iudicat domi non esse, cum tamen sit, dicat, eum domi non esse: vel vice versâ; quo modo dicitur falsum sine mendacio. II. si Petrum, qui non est domi, iudicat & sentiat, domi non esse, & tamen dicat, domi esse, dicit falsum cum mendacio: imò potest dicere mendacium sine fallitate, ut, si putet, Petrum domi non esse, cum sit, ipse tamen affirmet, eum domi esse; verum enim tunc dicit, quia Petrus verè domi est; mentitur autem, quia aliter loquitur, ac sentit. Laym. l. 4. tit. 3. c. 13. n. 2. Ceterum per locutionem non intelligitur solum verbum ore prolatum, sed etiam scriptura, & quodlibet aliud signum, quo aliud manifestamus, quàm quod mente sentimus. Et hæc mendacij species, quæ fit signis factorum ad alterum fallendum compositis, vocatur *simulatio*; de qua videri potest S. Thomas 2. 2. q. 11. a. 1. in C.

214. Jam verò à ratione mendacij excluduntur I. joci, qui ita proferuntur, vel fiunt, ut ex ipso agendi aut enuntiandi modo appareat, fallum esse, quod exteriùs enuntiatur; cum desit animus fallendi, etiã alter per simplicitatem decipiatur. Neque per hoc eliminatur mendacium jocosum; nam istud propriè fit animo fallendi adientem, seu falsam opinionem ingenerandi, sive re ipsa decipiatur, sive non. At jocus tali animo non fit. II. locutiones tropicæ; ipsæ quæ adeo ironiæ & hyperbolæ, fabulæ & parabolæ, quia verum sensum continent, quem loquens etiam intendit exprimere, licet simul etiam animadvertat, eum ab audiente non statim apprehendi, sed alium fallum; quod tamen loquens non intendit, sed permittit.

II. Amphibologicæ locutiones, de quibus postea Laym. n. 3. & 4. Interim, quoruplex sit mendacium, edisseramus.

215. Est ergo mendacium triplex. I. Perniciosum, quod injustum alicujus damnum & detrimentum cedit. II. officiosum, quod nullam continet injuriam, sed propriam vel alienam intendit utilitatem; cum nimirum boni alicujus obtinendi, vel mali à se vel proximo avertendi causâ profertur: quod pueris, famulis & personis verecundis frequens est, quando se excusant, & in malo facto deprehendi nolunt, & ruborem vel pœnam declinare cupiunt. III. Jocosum, quod nec detrimentum parit, nec utilitatem, sed solius voluptatis seu propriæ seu alienæ causâ, cum intentione tamen, ut Laym. n. 4. notat, fallendi profertur.

216. Mendacium est intrinsecè malum, ut nullo casu seu ob nullam necessitatem, etiam ad propriam vitam conservandam, cohonestari seu licitum fieri possit. Less. l. 2. c. 47. n. 26. & alij communiter contra quosdam antiquos, qui, ut videre est apud Less. n. 38. Laym. n. 9. putarunt, ob magnam aliquam utilitatem licitum esse mendacium. Et in specie mendacium jocosum & officiosum peccati venialis limites non excedunt. Less. n. 44. nisi fiant cum juramento, cum hoc enim si conjunctæ sint hæc duæ mendacij species, semper sunt peccata mortalia, sunt enim vera perjuria, quæ in quacunque materia sunt gravia peccata juxta dicta suprâ n. 186. Reginald. n. 14. quin eadem mendacia si dicantur à viris, qui sunt in statu perfectionis, arguuntur à nonnullis de gravi malitia: sed ut Reginald. *ibid.* monstrat non rectè, nisi accedat ratio gravis scandali. At verò mendacium

cium perniciosum est ex suo genere peccatum mortale. Less. n. 44. Reginald. n. 16. & alii, & defacto est mortale, si fiat cum plena advertentia, & simul cum notabili damno proximi, v. g. in detractio- ne, contractu iniquo, vel præjudicio gra- vi contra honorem DEI, v. g. in Religio- ne, Sacramento Confessionis &c. Potest autem fieri veniale ob plenæ advertentiæ defectum, vel levitatem materiæ, ut in parva detractio- ne, vel deceptione pro- ximi: quod proinde in Confessione sic est exprimendum: *Mentitus sum cum gravi damno proximi semel*: vel: *cum levi bis*. Reliqua duo mendacij genera satis expri- muntur eo, quem dixi, modo, siquidem cum juramento non sint conjuncta. Ver- rum ad tollendam omnem ambiguitatem, posset addi: *sine cujusquam damno*.

217. Ceterum quæ hætenus sunt dicta, debent intelligi de omni mendacio, sive sit oris, sive operis: quæ posterior mendacij species *simulatio* dicitur, quæ aliquis ex- terno opere exhibet aliud, quàm in corde sentit, animo fallendi alterum. Est & si- mulatio intrinsecè mala, nunquam licita; cum sit verum mendacium; cum enim perveritas mendacii in eo consistat, ut signis, quæ alioqui ad exprimendum men- tis judicium & sensum instituta sunt, abu- tamur, & ijs aliud, quàm quod mente tenemus, significemus ad alterum deci- piendum, seu falsum ipsi conceptum in- generandum; perinde est, per quæ signa id fiat, sive per verba, sive per facta; utrum- que enim est contra Veracitatem, quæ est virtus inclinans hominem & obligans, ut verba seu quæcumque signa iudicii interni significativa menti conformemus, atque adeo, ne, quod mens affirmat, lingua ne-

get; & vicissim, ne mens neget, quod lin- gua affirmat: alioqui contradictio erit in- ter interiora & exteriora in eodem homi- ne, quod est turpe & vituperabile.

218. Sed jam hac occasione quid de amphibologijs seu æquivocationibus; quidve de restrictionibus, quæ purè men- tales appellantur, sentiendum sit, aperia- mus. Itaque Amphibologia est locutio ambigua, quæ duos sensus habere potest, unum verum, quem si loquens intendat, non mentitur, licet animadvertat, audien- tem verba in altero sensu, qui falsus est, accepturum, atque adeo deceptum iri, quippe quam deceptionem suam illâ locu- tione non efficiat, sed permittat. Quòd autem sic loquens non mentiar, inde patet, quia non loquitur contra prop- riam mentem, cui ad vitandum menda- cium sua verba conformare debet, non autem alienæ; non enim hanc, sed illam verba externa enuntiant. Eadem est ra- tio de signis factorum, quæ præter mo- ralem significationem, quam ex consue- tudine, vel hominum institutione ha- bent, naturalem interim usum & com- moditatem retinent, prout videre est apud Laym. l. 2. c. 11. n. 4.

219. Et Amphibologias quidem licitas esse, si ijs utendi justa sit causa, communis ferè habet sententia apud Less. l. 2. c. 42. d. 9. n. 47. cum enim præceptum dicen- di veritatem sit affirmativum, non tene- mur eam ex natura hujus præcepti semper & quolibet casu manifestare, sed possumus quandoque locutione ad utrumque sensum, verum vel falsum in audiente in- generandum compositâ occultare; mo- dò nos ipsi, ut mendacium evitemus, sen- sum verum, cum loquimur, intendamus:

non

non enim verba nostra alienæ, sed nostræ menti, ut diximus paulò antè, confirmare tenemur. Et idcirco possumus locutionem in alio sensu, quam sit ille, quem alter intendit, usurpare, & aliena à proposito alterius respondere; modò adhæc interveniat justa causa. Justa autem causa esse potest necessitas vel utilitas ad salutem corporis, ad conservationem honoris Divini, vel etiam rei familiaris; vel etiam quando injusta interrogatio proponitur; vel alia, ad quam hîc & nunc non expedit respondere.

220. Hinc licitum est æquivocatione uti I. si quis in Judicio interrogetur, an debeat mille sibi mutuò data, potest, si illa restituit, respondere se non debere. II. si mulier post confiscata sui viri bona suam dotem reservert, & interrogetur, an ex illis bonis nihil sibi retinuerit, potest respondere, se nihil (scilicet quod alienum esset) retinuisse. III. Confessarius interrogatus de peccato in Confessione audito, potest negare, se quidquam de eo scire, scilicet scientiâ communicabili; de hac enim intelligendus est interrogans. Et hoc modo etiam Christi verba *Matth. 24.* & *Marci 13.* sunt accipienda, cum dixit, de illa die & hora (nempe Judicii) neque filium scire. Eodem etiam modo Legatum Principis potest dicere, se nescire, quod non habet in mandatis, ut aperiât. IV. Potest quis suum crimen occultum negare subintelligendo, ut publicum. V. potest à Judice interrogatus, an commiserit homicidium v. g. an Petrum occiderit, negare, se commisisse, si commisit ad justam & necessariam suam defensionem: interrogatur enim de homicidio, ut cri-

minoso; quale non est, quod pro sua necessaria defensione sit. VI. Reus juridicè interrogatus de delicto, quod sine propria illius Confessione plenè probari nequit, potest illud negare, si ex illa Confessione sit incursum periculum vitæ. Cujus præcipua ratio ex eo desumenda est, quod res valde difficilis reputatur mortaliter pro impossibili, ad quam, ut materia de Legibus docetur, præcipiendam humana potestas se nequit extendere: at verò Confessio veritatis, quæ reo certam mortem parat, est res longè difficillima: ergo Judicis præceptum ad eam se non potest extendere, cum, ut habetur, *L. 4. ff. de test.* nec ad testificandum contra parentes aut sanguine junctos obligare possit. Ita Lugo de *justit. D. 40. s. 1. n. 15.* Sancius in *selectis D. 43. à n. 29.* quos refert & sequitur Tambur. *l. 3. in Decal. c. 4. s. 3. n. 5.* cum viginti duobus alijs Doctoribus: Quod extenditur etiam ad quodcunque aliud grave malum v. g. exilium, bonorum omnium amissionem &c. ad hæc enim tam gravia mala, perinde ac ad mortem avertendam, à natura jus accepimus. Lugo. *n. 15.* Et hoc multò magis locum habet, si judex interroget nullo servato juris ordine. VII. Reus potest ad vitanda gravia tormenta sibi imponere crimen capitale, etiam falsum, pro quo adducuntur testes &c. qui vita non videtur digna, ut cum tanto cruciatu servetur. Debet autem tunc, ut mendacium evitet, ut æquivocatione, quæ omnium commodissima videtur esse hæc: fateor, me hoc crimen commisisse eo modo, quo vobis per testes productos innotescit, vide etiam *infra* dicenda. VIII. Possunt hæc

hæc omnia, si res ita ferat, & ratio postulat, etiam juramento confirmari; modo debita & congrua æquivocatio adhibeatur, Less. n. 47. aliàs mendacium erit cum perjurio, ut notum est.

221. Quod jam atinet ad restrictionem purè mentalem, ea non est oratio verè ambigua, sed spectatis circumstantijs, in quibus profertur, ad unum sensum, quem exterius habet, ita est determinata, ut vi verborum, quibus loquens utitur, sensus ille, quem loquens in mente tenet, ab audiente non possit percipi. Hæc valde fugienda studio virtutis seu viro seu adolescenti. Continet enim noxam mendacij, sicut & Laym. n. 6. & Coninch. *de act. supernat. l. 1. D. 10. dub. 3. n. 58.* & alij eam à mendacio non omnino excusant. Certè calliditas hæc valde dedecet candida pectora; inimica est veritati; usum communis sermonis pervertit; civilem inter se hominum consuetudinem & commercium omnino tollit, ac pessumdat; fidem dictis hominum ferè omnem abrogat. Qui enim ejusmodi restrictione utuntur, meritò tales æstimantur, quibus in nulla re fidem habeas; de ijs semper dubites, an eâ restrictione utantur, atque ita aliter loquantur, quàm sentiant. Nec refert, quòd protestentur se jam sincerè, & planè loqui; quia potero dubitare, an non in his etiam verbis lateat restrictio mentalis. Coninch. n. 58. Laym. n. 12. Hæc restrictione frequenter utuntur pueri, famuli &c. qui suorum præceptorum, Dominorum justas interrogationes hæc astutiâ eludunt, ne videlicet in suis delictis ab ijsdem suis heris & præceptoribus deprehensi vapulent.

222. Exempla talium restrictionum sunt. I. si puer vel famulus interrogatus, an vitrum fregerit, neget se fregisse, subintelligendo, priori mense, cum tamen non quidem priori, sed hoc mense fregit. II. si quis interrogatus à viatore, estne latro in tylva, respondeat; non est; hoc verbum *est* non accipiendo ad significandam existentiam, sed ad comestitionem; verè enim utrumque significat idem verbum. III. si interrogatus, an Cæsar sit Viennæ, respondeat, non esse, subintelligendo, Viennæ, quæ est in Gallia, non quæ est in Austria. IV. si interrogatus, an viderit unquam Cæsarem, affirmet, se multoties vidisse subaudiendo, depictum in tabula. V. si bene ebrius arguatur de sua ebrietate & crapula, constanter neget, se unquam fuisse ebrium, intelligendo lacte vel mulso. Et sexcenta alia his similia. In 2. & 4. exemplo verba *est*, *Vienna* & *Cæsar* sunt quidem secundum se æquivoca & duplicis sensûs, sed quia ab interrogante sunt hîc & nunc determinata tantum ad unum, ideo interrogatus non potest in altero per illa respondere, nisi cum restrictione mentali.

223. Restrictiones purè mentales antehac aliquibus visæ non sunt ita illicitæ, ut nunquam profus ijs liceret uti: licitæ enim censebantur 1. ex necessitate (si nimirum nullus amplius modus superesset malum imminens effugiendi) vel 2. ex alia justa causa. Juxta istos ergo Auctores I. si quis habeat librum, charum, quia rarum, quem se recepturum amplius non sperat, difficulter proinde concedit, potest petenti illum negare, se habere; subintelligendo ad commodandum

Dian.

Dian. in summa V. Juramentum n. 6. II. si perens non habeat jus quærendi, quod querit, & importunè te urget ad respondendum suæ petitioni, v. g. qui novit alterius crimen occultum, aut ipse commisit, potest, si ab eo, cujus illud scire nihil interest, interrogetur, respondere, se de illo nihil scire, vel non fecisse; mente intelligendo, eo modo, ut possit, aut teneatur ipsi dicere. III. qui novit aliquid sub secreto, potest alteri importunè & iniquè urgenti ejus secreti revelationem, dicere, se nescire; intelligendo, ut possit patefacere: non enim ita scit. Verbo: quoties ab illo, cujus nihil interest scire, quod interrogat, importunè urgeris ad respondendum ejus interrogationi: quoties si ad mentem interrogantis respondeas, tibi non leve incommodum immineat, quod tamen dictâ calliditate potes evitare &c. toties ut prædicti Auctores voluerunt, potes in sermone tuo tacitâ mentis restrictione uti; quia, etsi alter inde decipiatur, id tamen tu directè non intendis, sed solum vis tegere tuam intentionem, ne ipse eam cum tuo incommodo cognoscat: quod autem ipse falsum judicium formet, ipse sibi imputet; tu enim ad id permisivè tantum te habes; & uteris jure tuo. Ita isti. Ceterum si nihil sit, quod ejusmodi restrictiones excuset, tunc etiam juxta illos Veracitas urget ad verba non tantum tuæ, sed etiam alienæ menti conformanda, propter vinculum humanæ societatis: & bonum publicum, qua de re vide Valent. T. 3. D. 5. q. 13. p. 2. prope finem. Verum sententia Restrictiones mentales à mendacio liberans vel licitas esse docens est 26. & 27, inter

prohibitâ S. D. N. Innoc. XI. 2. Martii. 1679. vide infra lib. 2. n. 269. cum seq. ubi alii modi assignantur secreta sua servandi occulta.

224. Contra parentem, preceptorem, patremfamilias, magistratum, Principem, Superiorem: vel etiam: contra equalem (proximum quemcunque) murmuravi quinquies: Nempe iniquè, id est, sine justa causa conquerendo apud alios contra ipsorum modum agendi: v. g. quasi sint nimis austeri in pœnitentiis, aut tributis exigendis, in penso scholastico (quale est etiam argumentum) imponendo, in disciplina morum, aut regulari urgenda, morosi, indulgentes, partiales &c. Est etiam murmuratio, si causa querendi sit quidem justa, tu tamen queratis in loco, vel coram personis, aut in aliis circumstantiis, in quibus non convenit. Est peccatum tantum veniale, nisi accedat alia circumstantia specifica v. g. susurrationis, detractionis &c.

225. Maledixi mihi (vel proximo) graviter semel: leviter sexies. Maledicere est malum aliquod sibi vel alteri imprecari. Est peccatum mortale, si mala desiderata sint gravia, v. g. mors, pestis, publica infamia, patibulum, carnifex, cæcitas &c. & simul animus, quod talia mala desiderantur, sit plenè deliberatus, & serius, hoc est, qui sit ita affectus, ut revera velit, talia alicui verè & re ipsa evenire. Tolet. lib. 4. c. 13. Bonac. de peccat. D. 3. q. 8. p. 3. n. 4. Reginald. l. 18. n. 203. & alii. Potest fieri peccatum veniale, si fiat indeliberatè, nec ex animo, aut in materia levi Bonac. ibi. Maledictio una non differt specie ab altera, nisi conjuncta sit cum circum-

circumstantia specifica, v. g. contra DEUM, parentes; & tum hæ circumstantiæ sunt utique specialiter explicandæ in hunc modum: *Maledixi parentibus graviter semel: leviter bis.* De maledictione DEI jam *suprà* dixi n. 193. *cum seq.* Quandoque etiam justitiæ repugnat, ut si contineat contumeliam: & pro gravitate & levitate contumeliæ etiam ipsa ratione hujus circumstantiæ gravis erit, vel levis. Sed nec mala, quæ alicui desiderat, scrupulosè pervestiganda sunt: etsi enim ipsa inter se specie differant, conveniunt tamen omnia sub una formali ratione nocendi proximo. Bonac. *de præcept.* D. 3. q. 4. p. ult. §. 1. n. 10. & alii. Hinc tamen Molina & alii apud Busenbaum in sua medulla *de blasphem.* c. 1. n. 10. excipiunt dæmonem; nec audent propter fæditatem, horrorem & perversitatem à peccato mortali excusare illos, qui aliquem dæmoni (licet non ex animo) devoveant. Satis quidem rigidè. Illud facilius admiserim, quod habet idem Busenbaum n. 11. assidue nominare dæmonem sine imprecatione, non esse quidem peccatum, esse tamen quandam Christiano homini non convenientem indecentiam, & subinde ratione scandalietiam gravem.

226. Nihilominus quandoque licitum est, alicui imprecarî malum ex causa justa, v. g. ex Zelo conservandi justitiam, honorem Divinum, bonum spirituale, imò & temporale proprium vel alienum. Palaus *rr. 6. disp. 4. p. 5.* Hinc non est illicitum desiderare I. punitionem aut mortem malefactorum à publica potestate iis infligendam, juxta illud, lætabitur justus, cum viderit vindictam. Pa-

laus *l. c.* Less. *l. 2. c. 47. d. 4. n. 21.* Sanctius in selectis *D. 2. n. 11. alii.* II. Excusari à peccato, saltem mortali, parentes, si liberis mortem imprecentur, ne in futurum turpe quid faciant, aut aliàs delinquant. Reginald. *l. 18. n. 203.* Bonac. *q. 8. p. 3. n. 6. alii.* III. Excusari quoque matres, si mortem filiarum optent, quas ob deformitatem, vel inopiam commodè & honestè non possunt nupti tradere. Bonac. *q. 4. p. ult. §. 1. n. 7.* Palaus n. 11. Dian. *ll. cc.* IV. excusari etiam uxores, si ad evitanda gravia mala, v. g. internam afflictionem, mendicitatem, vitam pœnalem & similia alia mala à marito vel infligta sapius, vel probabiliter adhuc infligenda, sibi mortem imprecentur. Bonac. n. 11. Palaus. Dian. *ll. cc.* & præterea *p. 5. rr. 14. R. 92.* Idem etiam aliis permissum. Quanquam Diana *R. 92.* modò relatâ, mulierculas, quæ ob minimas molestias mortem sibi optant, peccati mortalis damnat, nisi ut plerumque fit, excuset defectus advertentiæ plenæ.

227. *Creaturis irrationabilibus* (ligno, lapidi, cani, bovis, vineis, muscis, pulicibus, vento, pluvie &c.) *maledixi quinquies.* Hoc est tantum peccatum veniale. Tol. *l. 4. c. 13.* si affectus pravus tendat præcisè in ipsas res secundum se spectatas: quia sicut ita consideratæ non sunt objectum charitatis: ita nec odii. At verò si iisdem rebus (quod tamen rarò fit) vel ex odio & displicentiâ ipsius personæ, cujus sunt eæ res, maledicatur, peccatum grave vel leve erit pro qualitate mali: quia tunc non tam rei, quàm personæ ea mala optantur. Bonac. n. 9. & *q. 8. p. 3. n. 5.* vel ex indigna-

dignatione contra DEUM, quasi pluvia, vento &c. tanquam mediis ad nos puniendos utatur: tunc ad blasphemiam spectat, & est grave peccatum.

228. Ex his autem & dictis supra de blasphemia & juramento facile patet, magnum esse discrimen inter hæc tria. I. Blasphemare. II. Jurare. III. Maledicere, vel imprecari, quæ vulgus in Germania passim, sed pessimè confundit. Jurare enim Germanicè *Schwören* / est DEUM in testem vocare: blasphemare, Germanicè *Gottslåsteren* / est verbum contumeliosum contra DEUM proferre: maledicere seu imprecari, Germanicè *schelten* / *stuchen* / oder *übel wünschen* (quæ omnia sunt unum & idem, nisi quod *schelten* subinde idem sit, ac *schmähen* / quod Latinis est convitia seu contumelias in aliquem conijcere) est alicui malum aliquod optare; v.g. ut Diabolus illum rapiat, fulmen feriat, pestis inficiat, ut cæcus, phreneticus &c. fiat, ut erus, aut cervicem frangat &c.

229. *Morosum me erga alium* (vel alios) *exhibere*. Morositas est vitium oppositum virtuti, quæ Affabilitas appellatur. Sicut ergo hæc procurat, ut conversatio nostra cum proximo in rebus seriis, colloquiis præcipuè & convictu, ita attemperetur, ut eidem (spectatâ tamen conditione tum nostrâ, tum personarum, quibuscum agimus, negotiorum, & aliarum circumstantiarum) grata sit, & delectabilis, idque ideo, quia hoc congruit ad vitam socialem: ita econtra morositas hæc parùm curat; Unde qui morosi sunt, nemini placere student, ubique sunt difficiles; ubique contradicunt; nusquam se accommodant: sunt tamen alii plus, alii

R. P. Stoz Trib. Pœnit.

minus hoc morum absynthio imbuti. Genuus profectò hominum ad societatem & amicitiam parùm idoneum. Est autem morositas per se tantùm veniale. Less. l. 2. c. 47. d. 7. n. 53. quia tantùm adfert proximo aliquam molestiam & tædium in congressibus: quæ res non censetur gravis aut contra charitatem, nec evertit vitam socialem, etsi ei non nihil incommodet, eamque minus suavem reddat.

230. *Adulatus sum alteri* *quinquies*. Adulatio est vitium eidem Affabilitatis virtuti oppositum. Sicut ergo aliqui omnibus difficiles & graves, & ob id morosi dicuntur, ita econtra sunt nonnulli, qui in convictu student esse nimis blandi ac placidi: unde in omnibus se accommodant aliis, omnia probant, omnia laudant, qui si id faciant, utilitatis causâ, dicuntur adulatores: si solùm ut placeant, blandi. Est autem Adulatio ex se peccatum tantùm veniale. Less. n. 52. Fit autem mortale I. Ratione materiæ: ut si laudes aliquem ob peccatum mortale, ab ipso commissum. II. Ratione finis; ut, si adulteris, ut noceas graviter, ad libidinem pertrahas &c. III. Ratione effectûs: ut si per adulationem datur occasio gravis alicujus peccati; etiam præter intentionem. Sed hoc ad scandalum spectat, de quò infra. Porro si cum alium à peccato mortali laudas, in ipso etiam peccato complacentiam habeas, debes explicare, quale illud peccatum fuerit (v.g. an laudaveris propter fornicationem, adulterium, ebrietatem &c.) & his ferè verbis te accusare. *Laudavi alterum propter fornicationem &c. bis cum complacentia erga illam: vel: cum efficaci illius desiderio, quod si verò alterum propter peccatum*

Z

etiam

etiam gravelaudavisti, præcisè quia alteri placere voluisti, aut rem gratam facere, non est peccatum ipsum in specie exprimendum; sed sufficit, dicere in genere: *Laudavi alterum propter peccatum mortale quinquies.* vel propter peccatum veniale septies.

231. *Contendi cum proximo bis.* Contentio est concertatio verborum cum proximo contra veritatem notam ad eam impugnandam. Est etiam contentio, cum quis impugnat veritatem, quam putat esse falsitatem, sed nullâ sufficienti ratione dixus. Hinc non excusantur hæretici, qui impugnant nostras veritates, licet putent, esse falsitates: id enim temerariè & sine ratione judicant. Est autem contentio ex suo genere peccatum mortale, Bonac. de *Præcept. D. 3. q. 4. p. ult. §. 4. n. 5.* Reginald. *lib. 17. n. 133.* & verè est mortale, si vel grave scandalum aliis ingeneret, vel misceantur graves injuriæ, vel veritas illa impugnata cedat in honorem DEI, (ut si sit de rebus fidei) vel in notabilem utilitatem proximi. Potest fieri veniale, ex parvitate materiæ, modò suscipiatur de eare, in qua datur parvitas materiæ, quales non sunt articuli nostræ fidei. Hinc altercationes puerorum, muliercularum, & similibus plerumque excusantur à peccato mortali. Sed nec peccatum contentionis committit, qui verbis cum alio contendit, animo defendendæ veritatis contra falsam alterius assertionem. Nec ille, qui disputationis gratiâ cum alio altercatur: nam hujusmodi disputationes passim usû receptæ sunt in scholis, nec suscipiuntur animo impugnandi veritatem. Vide Tolet. *l. de 7. peccatis. c. 12.* Reginald. *l. 6.*

232. *Alium leviter alicujus mendaciî insimulavi quater:* sciens videlicet eum verum dixisse: hoc si cui in faciem objicitur, ad contumeliam spectat. *Parentes austeris & asperis verbis sum allocutus bis.* Hoc potest esse peccatum mortale; si parentes graviter inde contristentur. *Parentibus (Prælato, Præceptori &c.) murosè & irreverenter respondi bis.* Et hic peccatum mortale committitur, si fiat cum gravi contemptu, vel contumelia, vel etiâ contristatione. Hæc enim sunt contra debita Reverentiæ & amoris, quem parentibus (quo nomine, ut Navar. *c. 14. n. 3.* notat, intelliguntur etiam gubernatores non solum Ecclesiastici *1. Corinth. 4.* sed etiam sæculares *4. Reg. 5.* quin & qui nostri curam gerunt, ut sunt tutores, curatores, Magistri, item & Pædagogi) debemus.

233. *Amara quedam verba protulî quinquies.* Amara verba propriè sunt, quæ charitatem lædunt, & ex odio procedunt; quia nempe malè erga aliquem affecti sumus, & malè ei volumus, vel averse sumus ejus personam, ideo nonnunquam durius respondemus & alloquimur, non sine amaritudine animi, & mordemus ac pungimus. *Amarulenta quedam verba contra alium effudi bis.* Ut amara verba ex odio procedunt, & charitatem lædunt ita amarulenta dicuntur, quæ procedunt ex invidia. Sic pueri quandoque ex quadam invidiolâ se pungunt, ac mordent. *Verbo acerbo alium pupugi semel.* Est etiam hoc contra charitatem; & quandoque pungentia hæc verba seu mordacia procedunt ex odio; quandoque ex invidia; & tunc ad amara & amarulenta revocari possunt; quandoque ex animi levitate, insolentia, aut alio inordinato affectu. Plerum-

Plerumque sunt peccata tantum venialia, unde unde proficiantur: & in confessione rectè indicantur hoc modo; *Verbo charitatem proximi lasi graviter* (vel: leviter.) *bis.* Contingit quandoque, ut quis proximum offendat & contristet aliquo verbo, quod aliter non scit explicare, nisi quod sit offensivum charitatis. Satis ergo est, si ad eum, quem jam suggesti, modum se accuset.

234. *Secretum mihi commissum revelavi, cum levi aliquo incommodo & damno proximi, ter: vel: cum magno damno: vel: cum magna molestia illius, qui mihi secretum commisit.* Est autem Secretum res alicui clanculum manifestata, quæ in plurium notitiam nondum pervenit. & *Commissum* vocatur, quando res aliqua, præcedenti tacitâ vel expressâ conventionem, eam sub secreto accipiendi, mihi manifestatur. Ex tacita conventionem tenentur I. Principum consiliarij, belli Duces, quibus Reipublicæ vel Exercitus consilia committuntur. II. Senatores, Medici, Advocati, obstetrices, quibus consilij capiendi causâ secreta revelantur. III. Patres spirituales, Theologi, Viri docti, & Jureconsulti, qui talem artem profitentur, ut vel consilij, vel remedijs, vel auxilij causâ eis arcana aperiantur. IV. Vero similiter etiam amici & propinqui, quibus amicitia vel propinquitatis jure, capiendi consilij vel solatij causâ secreta manifestantur. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 5. n. 1. Vide Navar. c. 25. n. 42. & Molin. tr. 4. D. 5. Est & aliud secretum, quod *promissum* vocatur; & est, cum quis alteri promittit, se aliquid secretum servaturum: quod contingere potest, etiam quando casu aliquid cognoscitur. Subinde u-

trumque secretum conjungitur. Revelatio talis secreti Fidelitati repugnat & Justitiæ, & est ex suo genere gravis. Laym. l. c. Navar. c. 18. n. 62.

235. Potest fieri venialis vel ex defectu plenæ advertentiæ; vel ex levitate materiæ, ut si res alicui sub secreto communicata sit levis; aut ex detectione ejusmodi secreti nullum alteri notabile damnum infertur. Navar. l. c. & in Cap. *Sacerdos* dist. 6. de panit. n. 30. Imò subinde omnino culpâ vacat, si justa revelandi secreti sit causa. Qualis est, I. si in publicum Reipublicæ damnum, vel privatæ personæ gravem injuriam cedit. v. g. Si Petrum à proposito, quod tibi secreto revelavit, occidendi hominem innocentem, non possis avertere, potes, imò etiam plerumque debes manifestare, nempe illi, qui potest huic malo occurrere. sermo autem est de crimine pernicioso & pendente in futurum: si enim crimen jam sit omnino transactum, non debes manifestare: quia talis manifestatio nullam amplius habet utilitatem. II. Si secretum alioqui cessurum sit in grave ipsius, qui illud tibi commisit, detrimentum: ut si quis occulto impedimento obstructus à matrimonio avocari non possit, nisi denuntietur, licita est talis impedimenti denuntiatio tum ob Reverentiam Sacramenti, tum ob peccati evitacionem. Navar. n. 54. Coninch. de Matrim. D. 27. d. 7. n. 61. Sanch. l. 3. D. 13. n. 6. & alij. III. Si secretum in grave tuum ipsius, cui commissum est, detrimentum cedat, quia, si ordinem charitatis, spectemus, nemo præsumendus est, se velie ad aliquid obligare, quod cessurum sit in evidens & grave propriæ vitæ aut famæ detrimen-

tum, sed potius propriam incolumitatem alienæ præponere: Less. *l. 2. c. 11. d. 8. n. 54.* Bonac. *de Rest. D. 2. q. 4. p. 10. n. 49.* saltem regulariter.

236. Addo regulariter, quia, ut Navat. *c. 18. n. 54.* Molin. *tr. 4. D. 37. n. 9.* & alij notant, secreta Reipublicæ vel exercitiis etiam ob evitanda quævis tormenta & ipsum etiam mortis periculum non possunt manifestari: quia salus Reipublicæ tanquam majus bonum præponendum est propriæ vitæ. Laym. *n. 3.* Imò etiam, si privato alicui promissisti, te cum propriæ tuæ vitæ periculo secretum servaturum, ad id teneris, si verum est, quod Molin. *cit. D. 37. n. 10.* & alij probabiliter tradunt, posse aliquem ex motivo Charitatis aut Justitiæ suam vitam pro alterius vita servanda ponere: Si enim id charitatis legi & ordini repugnet, ut multi docent, difficile erit dicere, promissionem secreti cum propriæ vitæ periculo servandi honestam esse, & obligare. Quid si autem vi vel fraude consecutus es secreti notitiam, tenerisne id servare, si ob id incursum sis periculum sustinendi gravia tormenta, vel ipsam etiam mortem? Less. *n. 55.* negat, te teneri. At verò Laym. *n. 5.* & alii apud ipsum probabilius affirmant: quia quicumque injuriam intulit, tenerur eam tollere, & non continuare: alioqui sicut inferendo injuriam peccavit, ita etiam peccabit eam continuando & propagando; ergo etiam in proposito, qui per injuriam v. g. literas alienas clausas fraudulenter aperiendo venit in secreti notitiam, tenerur illud servare, etsi ob id in æquale cum altero discrimen sic incursum: quia in pari causa melior est conditio injustè læsi, quàm lædentis: ne videlicet ex propria malitia commodum ferat.

237. *Susurrando amicitiam inter plures dissolvi semel.* vel: *susurrando gravem, (vel levem.) amicorum dissensionem excitavi semel:* vel breviter: *susurravi graviter, semel: leviter bis.* Est autem susurratio nihil aliud, quàm manifestatio defectus alieni nata ad dissolvendam amicitiam; & discordiam, id est aversionem animorum & displicitiam inter amicos seminandam. Bonac. *de Rest. D. 2. q. 6. p. 1. n. 1.* Reginald. *l. 24. n. 121.* & alii. Differt à detractione & contumelia: quia illa famam, ista honorem lædit; at susurratio tendit ad dissolvendam amicitiam. Nihilominus tamen in susurratione sæpe includitur detraçtio & contumelia; quia ad dissolvendam amicitiam aliquando refertur crimen alterius vel falsum, vel etiam verum, sed occultum &c. Et est circumstantia detractionis aut contumeliæ superaddita specialiter aperienda, Bonac. *n. 2.* & alii. Est autem susurratio ex suo genere peccatum mortale. Bonac. *p. 2. n. 1.* Potest fieri veniale vel ex defectu plenæ advertentiæ, vel ex levitate materiæ, quando videlicet id, quod refertur, est modicum, nec sufficiens de se ad amicitiam inter aliquos dissolvendam; aut refertur per modum joci, non autem seriò. Reginald. *n. 172.* Imò potest aliquando susurratio ab omni profus culpa immunis esse, ut si quis manifestet alterius defectum ad dissolvendam amicitiam perniciosam, & periculosam; modo nullum intercedat mendacium, nec revelatio peccati occulti. Bonac. *n. 4.* Reginald. *l. c.* Et ideo ad dissolvendam concubinariorum amicitiam potes, secluso tamen mendacio & detractione, concubinario dicere, concubinam, quam retinet, esse deformem, publicam meretricem &c.